

CD KLASSIEK

Ontroerende gezangen
Josef Rheinberger

Josef Gabriel Rheinberger (1839-1901) ontdekte ondergetekende in de reeks *Musica sacra*. Hij leefde en werkte in Beieren, maar was eigenlijk afkomstig uit het kleine vorstendom Liechtenstein. Hij verdiende de kost als organist en muziekleraar en schreef dan ook veel orgelcomposities. Op deze cd verschijnt hij echter in een heel andere gedaante, namelijk als componist van wondermooie hymnen voor vrouwenstem met orgel- of pianobegeleiding. Rheinberger was van af zijn jeugd actief in meerdere kerken, wat die band met en grote kennis van de kerkmuziek verklaart.

De opname start met zes tweestemmige hymnen opus 118 op klassieke teksten (*Salve Regina* en *Ave maris stella*) en voor twee knap door elkaar bewegende sopraanstemmen. Dan volgen vier hymnen opus 54 voor mezzosopraan en pianobegeleiding, die een vrijwel gelijklopende rust en helderheid uitstralen. Eigenlijk gaat het om twee psalmzettingen en twee

middeleeuwse teksten, die Rheinberger voorziet van een melodische belijning en die keurig harmonisch overkomen. Abstractie gemaakt van de religieuze tekst, zou men ze wat betreft de melodie zelfs als liefdesliederen kunnen betitelen. Geen wonder, want de componist schreef ze voor zijn toekomstige vrouw Fanny. Zoals het *Salve Regina* is blijkbaar het *Ave Maria* een tekst die de toondichter aansprak, want hij heeft ze minstens drie keer getoonzet. Het ene klinkt al romantischer dan het andere. De cd besluit met twee mooie groepen: *Marianische Hymnen* opus 171 voor een of twee vrouwenstemmen. Misschien past de lieflijkheid van deze gesuikerde aria's niet helemaal bij de Latijnse tekst.

De tweede groep bestaat uit vier elegische *Gesänge* opus 128, stemmig en ernstig tegelijk. Ietwat Brahmsachtig en moderner dan de rest van de cd. Qua inhoud roepen de vier gezangen een warme kerstsfeer op om uit te lopen in een vreugdevol paaslied. Interessant, die kennismaking met de *Hofkapellmeister* van de (gekke) Beierse koning Ludwig II die zich vanuit die positie niet moest plooiën naar de enggeste regelneerij van zijn tijdgenoten. (JC)

Josef Gabriel Rheinberger, *Ave Maria*, door Lydia Teuscher (sopraan), Christine Müller (mezzosopraan), Annette Markert (alt), Götz Payer (piano) en Kay Johannsen (orgel), Carus (distributie codex), reeks *Musica Sacra X*, CARUS 83.431, 22 euro.

(1754-1813) bijvoorbeeld, een keurige Franse componist (tijdgenoot van Mozart) die voor dit instrument een 'nieuwe methode' op papier zette. Daarin laat hij de fagotspeler aan de hand van een aantal duo-sonates de mogelijkheden van het instrument verkennen. Anders gezegd, waarin hij hem zowel de gekende klankdiepte laat produceren als ermee op zwerftocht gaat in de hogere registers.

Het is een muzikaal programma dat slechts uiterst zelden wordt uitgevoerd en nog minder Opgenomen. Mij is slechts een versie bekend van Danny Bond met Richte van der Meer op cello. De nieuwe opname is alleszins bijzonder te noemen, omdat Massimo Martusciello, eerste fagot van het symfonieorkest van de Abruzzen, terugkeert naar de originele vertolking van Ozi's muziek: duetten voor twee fagotten. Daarbij is Martusciello twee keer aan zet. Hij speelt namelijk alles zelf in een mixte vervolgens beide opnames keurig in de studio. Zo leren we een vergeten componist opnieuw kennen, en zien we hoe de *nouvelle méthode de basson* twee eeuwen later aanleiding is geworden om een beroep te doen op een nieuwe methode van opnemen. (JC)

Etienne Ozi, *Six grandes sonates en forme de duo pour basson*, door Massimo Martusciello (fagot), Bongiovanni (distributie Laval), GB 5167-2, 20,50 euro.

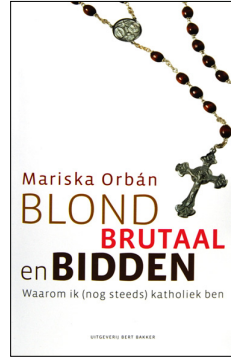
CD KLASSIEK

Solo's voor fagot
Etienne Ozi

De fagot is een wonderlijk instrument. Kent u die lange pijp die boven het orkest uittoert? In de verschillende registers heeft de fagot steeds een zeer persoonlijk en uniek timbre. In het lage register donker en vol, maar bij staccatospel knorrig en humeurig. In het middenregister warm, sonoor en soms melancholiek. Soms lijkt het dan weer een oosters instrument. De fagot wordt slechts zeldzame keren als solo-instrument ingezet. Hij is dan ook veeleer een waardevolle teamspeler in dat orkest.

Om zulk merkwaardig instrument dat vier octaven aan kan goed te leren bespelen, moet je componisten op je weg ontmoeten die deze studie interessant maken. Dat deed Etienne Ozi

BOEK AUTOBIOGRAFISCH

Mevrouw hoofdredacteur
Mariska Orban

In september 2010 begint journaliste Mariska Orban als hoofdredacteur van het Nederlandse weekblad *Katholiek Nieuwsblad*. De aanvragen voor interviews stromen meteen binnen. Orban is pas 33 en ze is de eerste vrouw ooit aan het hoofd van de redactie, die voor de rest uit mannen bestaat. Zes weken later schrijft ze een opiniestuk over abortus. Het resultaat: opnieuw talloze interviews, 350.000 be-

richten op de sociale netwerksite Twitter en duizenden haatmails. In het boek *Blond, brutaal en bidden* schrijft Orban over haar eerste jaar als hoofdredacteur en over hoe ze alleen maar meer is gaan geloven.

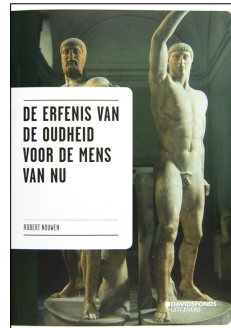
Ze doet dat met een typische Nederlandse openheid en die geeft het boek een gemakkelijke meerwaarde. Als lezer kijk je mee achter de schermen van de redactie, maar ook van haar gezin. Je leest bijvoorbeeld hoe haar man bij haar eerste verschijning in een talkshow op televisie, midden in de abortusstorm, niet naar televisie durft te kijken. „Ik was bang dat je midden in de uitzending ging huilen”, zegt hij achteraf. Orban voegt ook een aantal dagboekfragmenten in van redactielid Henk Rijkers, die intussen haar assistent-hoofdredacteur is. „Nog maar 32, wat kan zo'n kind nou?”, schrijft hij na de eerste ontmoeting. „Denkt natuurlijk alle kerels wel om haar vingertje te kunnen winnen. Maar dan kent ze ons nog niet. Wij gaan voor de hoofdzaak en niet voor de bijkomstigheden. Ik ben benieuwd wat er van haar katholieke motivatie

overblijft als ze door ons overhoord is.” Maanden later stelt Rijkers in zijn dagboek vast dat Orban een blijver is. „Het zal ons benieuwen wat we met deze dame nog allemaal gaan beleven.”

Boeiend om te lezen is eveneens hoe Mariska Orban in haar eigen omgeving moet opboksen tegen vooroordelen. Hoe ze in haar vorige jobs zelfs nooit over haar geloof durfde te praten, maar hoe ze telkens weer steun vindt in het gebed. Wanneer ze uitgebreid haar standpunten over onder meer abortus en het huwelijk uiteenzet, leest *Blond, brutaal en bidden* helaas minder vlot. Orban probeert, niet helemaal zonder succes, de visies van Rome menselijker te maken en begrijpelijk te verwoorden, maar soms wordt ze daarbij een beetje drammerig. (EDS)

Mariska Orban, *Blond, brutaal en bidden. Waarom ik (nog steeds) katholiek ben*, Bert Bakker, Amsterdam, 2011, 207 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 351 3661 8

BOEK GESCHIEDENIS

De erfenis van de oudheid
Robert Nouwen

Historicus Robert Nouwen heeft een nieuw boek uit over de antieke oudheid. Het is een bloemlezing van teksten van gekende auteurs, gegroepeerd rond de thema's menselijke waardigheid, het democratisch experiment, de communicatiespecialisten, de globalisering en het

cultuurimperialisme, macht en propaganda, oorlog en vrede.

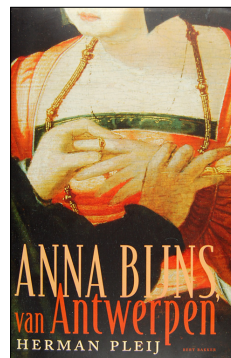
Dat zijn thema's die zeer actueel klinken. Nouwen doet meer dan bekende auteurs zoals Cicero bespreken en afbeeldingen van keizers of scènes op bijvoorbeeld de fries van het Parthenon duiden. Hij wil ze vooral kaderen in hun maatschappelijke context van toen en hun relevantie voor vandaag aantonen. Vragen stellen aan het verleden, kan het heden immers verhelderen. Daarvan is de auteur zich ten zeerste bewust. De historicus ontwikkelt een dynamische omgang met heden en verleden, schrijft hij in de inleiding, en daardoor heeft iedere historicus een publieke verantwoordelijkheid. Volgens Nouwen is dat: „Oprecht zoeken naar de historische waarheid in al haar variaties.”

Nouwen besteedt veel aandacht aan het ontstaan van de kritische geschiedschrijving en de lessen die journalisten vandaag daaruit

kunnen trekken. Een aantal vergelijkingen, zoals de parallel tussen de *pax romana*, de vredesperiode na de veroveringen van Keizer Augustus in de eerste eeuw, en de *pax americana*, een nieuwe wereldorde die zou gekenmerkt worden door de westerse idealen, vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, ligt voor de hand. Interessant is zijn benadering van de veranderingen in de antieke wereld in de derde eeuw vóór Christus. Door de veroveringen van Alexander de Grote en door het Romeins imperialisme ontstond een grote handelsruimte. De auteur spreekt hier al van globalisering en cultuurimperialisme. (NL)

Robert Nouwen, *De erfenis van de oudheid voor de mens van nu*, Davidsfonds, Leuven, 2011, 238 blz, 27,50 euro, ISBN 978 90 5826 766 5.

BOEK CULTUUR

Anna Bijns' zuurtegraad
Herman Pleij

De Nederlandse literatuurhistoricus Herman Pleij is een van de weinigen in ons taalgebied die geschiedenis op een boeiende wijze aanschouwelijk maken. Zijn specialiteit is de letterkunde van de vijftiende en zestiende eeuw en hier presenteert hij een biografie van de Antwerpse dichteres Anna Bijns (1493-1575). Voor Pleij is Bijns een van de aller-

grootste vrouwelijke schrijfsters van ons taalgebied. Zij werkte geheel in de stijl van de rederijkers en is wellicht de grootste van hen, al mocht zij als vrouw nooit toetreden tot een rederijkerskamer. Beroemd is haar lijspreuk: „Meer zuur dan zoet.”

Pleij verbindt leven en werk. Anna woonde in Antwerpen, toen die stad haar grootste bloeiperiode kende. Zelf verliet ze nooit haar geboorteplaats. Zij bleef een leven lang ongehuwd, wellicht een teken van onafhankelijkheid, al schreef ze ook smachtende liefdespoëzie. Tot tachtigjarige leeftijd bleef ze de kost verdienen met lesgeven aan kinderen.

Anna Bijns was observator, satiricus en spotdichteres. Ze toonde zich voor niets of niemand bevreesd, al was ze zelf een vroom katholiek en erg gekant tegen de protestanten.

De auteur is meer dan een literatuurhistoricus. Hij penseelt ook de mentaliteit en de tijdsfeer. Daarmee grijpt hij ons naar de keel. De Nederlanden van de zestiende eeuw leken meer op het Af-

ghanistan van vandaag. Onbarmhartige krijgsheren zoals een Maarten van Rossum trokken plunderend en verkrachtend rond. Kettters werden op de pijnbank gefolterd en kwamen terecht op de brandstapel. De hoofden van Gelderse spionnen belandden op staken, op de kantelen van de stad geplaatst om vijandige troepen te ontmoedigen. Minderbroeders vielen op straat de concurrerende koorheren aan. In die atmosfeer van sektarisch en politiek geweld bedreef een vrouw de kunst van de poëzie. Het is niet altijd makkelijk thuis te komen in het Middenlands, maar Herman Pleij is een beslagen gids en een geduldige leermeester. Zonder de stok, die Anna tijdens haar lessen wel hanteerde. (EDS)

Herman Pleij, *Anna Bijns van Antwerpen*, Bert Bakker, Amsterdam, 2011, 24,95 euro, ISBN 978 90 351 3623 6.